

**ივანე გვარამაძის პედაგოგიური იდეებისა და
მიღბომების შესახებ**

დიდი ქართველი, მესხეთის უდიდესი გულშემატკივრის ივანე გვარამაძის გარდაცვალებიდან 100 წელი შესრულდა. მადლიერ ქართველ ერს ეს ფაქტი უყურადღებოდ არ დაუტოვებია. ამ თარიღს მიეძღვნა სხვადასხვა ღონისძიება; სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტში ივანე გვარამაძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენცია ჩატარდა. თვალსაჩინო მოღვაწეზე დღეისათვის არაერთი გამოკვლევა არსებობს, რომელთა ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანს.

გარდა იმისა, რომ ივანე გვარამაძე სამცხე-ჯავახეთში პედაგოგიურ საქმიანობას ეწეოდა, მას მნიშვნელოვანი წვლილი შეჰქონდა მხარეში სკოლებისა და სხვა კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების გახსნისა და ხალხში ცოდნის გავრცელების საქმეში. დიდ მამულიშვილს მოღვაწეობა მოუწია იმ პერიოდში, როდესაც სამცხე-ჯავახეთმა თურქეთის უღელს თავი დააღწია და უცბად მხარე ერთი დამპყრობლის ნაცვლად მეორე დამპყრობლის ხელში აღმოჩნდა; ეს დამპყრობელი კი რუსეთი იყო, რომელიც შეგნებულად ართულებდა ქართველთა ეროვნულ თვითგამორკვევას. სამწუხაროდ, რუსული მმართველობა სამცხე-ჯავახეთის მაჰმადიან ქართველებს თათრებს უწოდებდა და მათ მშობლიურ ენად თურქული გამოაცხადა; კათოლიკე ქართველები სომხებად იქნენ მონათლულნი, რომელთა დედა ენად სომხური ჩაითვალა. ამ პროცესების შედეგად სამცხე-ჯავახეთში ქართველები ეროვნულ უმცირესობად იქცნენ. მთავრობა მხარეში მხოლოდ რუსულ სკოლებს ხსნიდა და მისი მიზანი ადგილობრივი მოსახლეობის გარუსება იყო. ასეთ ვითარებაში საინტერესო და საყურადღებო ქართველ მამულიშვილთა საგანმანათლებლო საქმიანობაა, რომელთა შორის დიდი ეროვნული საქმეებით ივანე გვარამაძე გამოირჩეოდა. იმ პერიოდში, როდესაც იგი მშობლიურ კუთხეში, სხვადასხვა ეკლესიასა და სასწავლებელში მოღვაწეობდა და უანგაროდ ასწავლიდა საღმრთო ისტორიას, ქართულ ენასა და კატეხიზმოს, რუსე-

თის ხელისუფლება აღწევდა მზაკვრულ მიზნებს, კერძოდ, იმ პერიოდის პრესა წერს, რომ 1881 წლის 13 იანვრის ბრძანებით სკოლებში, რომელთა კონტინგენტს კათოლიკეთა შვილები შეადგენდნენ, აიკრძალა ქართული ენის სწავლება, 1886 წლის 27 თებერვლის ბრძანებით კი – ქართულ კათოლიკურ ეკლესიებში წირვა-ლოცვის ქართულად შესრულება აიკრძალა (გაზ.: „დროება“, „ივერია“). შედეგად, სამცხე-ჯავახეთის მხარეში სწავლებაცა და ღვთისმსახურებაც სომხურად უნდა წარმართულიყო.

სამწუხაროდ, აღნიშნულ ბრძანებულებათა მიზეზით თანდათან გასომხდა მრავალი ქართული სოფელი, მაგალითად, ხულგუმი, კარტიკამი, ბავრა, ტურცხი და სხვ.; ეროვნება შეინარჩუნა სოფელმა ხიზაბავრამ მხოლოდ იმის გამო, რომ ივანე გვარამაძე ხელისუფლებას არ დაემორჩილა და აქ ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ხელშეწყობით ქართული სკოლა დააარსა. ამ სოფელში იგი მშობლიურ ენაზე ღვთისმსახურებითა და სწავლებით აღრმავებდა ეროვნულ თვითშეგნებას.

ივანე გვარამაძის მოღვაწეობის გაცნობის დროს ჩვენთვის საყურადღებოა ერთი გარემოება, კერძოდ, როდესაც 1880-1890-იანი წლებში სომხურ ენაზე ღვთისმსახურების მოთხოვნა გამკაცრდა, ივანე გვარამაძეს ამგვარი გამოსავალი გამოუნახავს: იგი ჯერ სომხურ ენაზე ატარებდა წირვას, რადგან განსაკუთრებული აქცენტი წირვის სომხურად ჩატარებაზე მახვილდებოდა (ასეთი იყო მთავრობის მიდგომა), შემდეგ კი ქართულად ქადაგებდა და კითხულობდა სახარებას. ამის გამო ივანე გვარამაძე მაზრის უფროსთან დაასმინეს, რომლისთვისაც მას ასე უპასუხია: „მაშ რა ენაზე ჩავაგონოთ მრევლს ხელმწიფის ერთგულება, თუკი ქართულის მეტი სხვა ენა არ ესმითო?“ (კოჭორიძე დ., 1986; მაისურაძე ი., 1968). მას შემდეგ, რაც აიკრძალა ქართულ ენაზე წირვა-ლოცვა, დიდ მამულიშივე იქცა აქაც გამოსავალი მოუძებნია: მისი მითითებით ხალხი სამრევლო სკოლაში იკრიბებოდა და ქართულად ლოცულობდა. მოგვიანებით, ივანე გვარამაძემ კიდევ დაარღვია რუსეთის ბრძანება და სახარება-სამოციქულო ქართულად წაიკითხა. მისი მოღვაწეობის შესწავლის დროს ნათელი ხდება, რომ იგი საოცრად გამბედავი პიროვნებაა და საკმაოდ თამამ ნაბიჯებს დგამს და რაც ძალიან მნიშვნელოვანია, ივანე გვარამაძე თავისი საქმიანობით რუსეთის მიზნებს ეწინააღმდეგება.

მაშინ როდესაც, XIX საუკუნის ბოლოს სამცხე-ჯავახეთში შექმნილი ვითარების ფონზე, მხარეში ქართველები ეროვნულ უმცირესობას წარმოადგენდნენ და ამ პირობებში ვსაუბრობთ ქართული ენის სწავლების პრობლემურ საკითხებზე, ვფიქრობთ, შექმნილი ვითარება უფლებას არ გვაძლევს, გვერდი ავუაროთ XXI საუკუნის ისეთ მნიშვნელოვან საკითხს, როგორცაა 2002-2005 წლებში ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯავახეთის (ახალქალაქის) ფილიალში ნებისმიერ სპეციალობაზე სწავლების იმ თავისებურებას, როდესაც პირველი წელი ეთმობოდა ენის შესწავლას, კერძოდ, ქართულსკოლადამთავრებული სტუდენტები სწავლობდნენ სომხურ ენას, არაქართულსკოლადამთავრებულები – ქართულს. ეს ფაქტი და ქართული ენის სწავლებისადმი ამდგომი მიდგომა ნათელს ჰფენს საკითხს იმის თაობაზე, რომ განუზომელია ივანე გვარამაძის თავდადება ეროვნების შენარჩუნებისათვის და მისი იდეები XXI საუკუნეშიც ცოცხლობს და არ კარგავს თავის მიზანსა და მნიშვნელობას.

ასევე ვფიქრობთ, ივანე გვარამაძის პედაგოგიურ საქმიანობაში შეინიშნება ბილინგუური სწავლების ელემენტებიც, რაც მეტად აქტუალურია დღევანდელ დღეს. როგორც ვხედავთ, თანამედროვე პედაგოგიური იდეები და მიდგომები გვხვდება ჯერ კიდევ დიდი მამულიშვილის პედაგოგიურ საქმიანობაში, რაც თითქმის საუკუნით უსწრებს დღევანდელობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

კოჟორიძე დ., 1986 - კოჟორიძე დ., განათლება და კულტურა სამცხე-ჯავახეთში, თბ., 1986.

მაისურაძე ი., 1968 – მაისურაძე ი., ივანე გვარამაძე, სახალხო განათლების მოღვაწენი და სახალხო მასწავლებლები, კრებული III, თბ., 1968.

გაზ.: „დროება“, „ივერია“ - ქართული პრესა - გაზეთები: „დროება“, „ივერია“, 1881, 1886.

ABOUT IVANE GVARAMADZE'S PEDAGOGICAL IDEAS AND APPROACHES

Summary

Introducing to Ivane Gvaramadze's works, we came across a very interesting question about teaching the Georgian language. In XIX century Georgians in Samtskhe - Javakheti, were ethnic minorities and so raising the problem about teaching the Georgian language was essential. I think we have no right not to speak about a very important event according to which students finishing Georgian schools learnt Armenian and students finishing non Georgian schools learnt Georgian on the first course of every faculty at the Javakheti (Akhalkalaki) Branch of Iv.Javakhishvili State University in 2002-2005. This fact itself and teaching approaches highlight the importance of the issue even in the XXIc. and shows that Ivane Gvaramadze's ideas are still alive and don't lose its aim and importance.

The elements of bilingual teaching that are observed in Ivane Gvaramadze's pedagogical works are still very relevant for today. As we see, pedagogical ideas and approaches in the works of a great patriot are almost one century ahead of the present.